

POSTANOWIENIE

14 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

na posiedzeniu niejawnym 14 grudnia 2023 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku K.F. i J.F.

z udziałem H. F., L.R., Z.R., W.R. i M.H.

o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku,

na skutek skargi kasacyjnej K.F. i J.F.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Koninie

z 19 kwietnia 2022 r., I1 Ca 5/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od wnioskodawców na rzecz uczestnika L.R. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł z odsetkami wynikającymi z art. 98 §1¹ k.p.c. za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 19 kwietnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Koninie oddalił apelację wnioskodawców od postanowienia Sądu Rejonowego w Turku z 26 października 2021 r. oddalającego ich wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, wnioskodawcy wskazali przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt k.p.c. Ich zdaniem w sprawie wystąpiły istotne zagadnienia prawne wyrażające się w następujących pytaniach:

1. czy zstępni żyjącego spadkobiercy (w tym przypadku H.F.), jako jego potencjalni następcy prawni (spadkobiercy), a także osoby uprawnione do dochodzenia zachowku w przypadku wykluczenia ich z kręgu spadkobierców ustawowych poprzez rozrządzenie testamentowe, mają interes w złożeniu wniosku o zmianę postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po pierwotnym spadkodawcy na podstawie art. 679 § 1 i 2 k.p.c.?
2. czy zstępni żyjącego spadkobiercy (w tym przypadku H.F.), jako jego potencjalni następcy prawni (spadkobiercy), a także osoby uprawnione do dochodzenia zachowku w przypadku wykluczenia ich z kręgu spadkobierców ustawowych poprzez rozrządzenie testamentowe, mieszczą się w kręgu osób zainteresowanych zgodnie z art. 679 § 2 w związku z art. 1025 § 1 k.c.?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał

przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.; z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12, niepubl. oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, niepubl.).

Zagadnienia prawne sformułowane przez skarżących nie czynią zadość wskazanym wymaganiom.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że zakres normatywny pojęcia podmiotu zainteresowanego wynikiem postępowania, którym ustawodawca posługuje się w art. 679 § 2 k.p.c. nie różni się od pojęcia interesu prawnego, o którym mowa w art. 1025 § 1 k.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 października 2020 r., V CSK 560/18, OSNC 2021, nr 7-8, poz. 52). Nie budzi również wątpliwości, że zainteresowanym w rozumieniu art. 679 § 2 k.p.c. jest nie tylko spadkobierca, a więc bezpośrednio zainteresowany, ale również osoba pośrednio zainteresowana w wyniku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Do kręgu tego zaliczono np. wierzyciela spadkobiercy, dłużnika potencjalnego spadkobiercy, który na skutek odmiennego stwierdzenia praw do spadku na rzecz osoby trzeciej znajdzie się w korzystniejszym położeniu co do przysługujących mu praw lub obowiązków (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 1966 r., II CR 205/66, OSNC 1966, nr 12, poz. 224 i z 15 grudnia 2017 r., III CSK 308/17, OSNC-ZD 2018, nr 4, poz. 66.), współwłaściciela przedmiotów wchodzących w skład spadku (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 6 lutego 2008 r., II CSK 433/07, niepubl. i z 7 października 2020 r., V CSK 560/18, OSNC 2021, nr 7-8, poz.

52); nabywcę spadku lub udziału w nim (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 566/00, OSNC 2002, Nr 10, poz. 127), osobę, która byłaby dopiero powołana do spadku po danym spadkobiercy, gdyby kto inny nie był spadkobiercą, zarówno wówczas, gdyby sama rościła prawa do danego spadku w charakterze spadkobierców jak i wtedy, gdyby nie roszcząc własnych praw do spadku, była zainteresowana, np. wobec wierzycieli spadku, w wykazaniu, że nie ona, lecz kto inny jest spadkobiercą (postanowienie Sądu Najwyższego z 4 września 1969 r., I CR 422/69, OSNC 1970, nr 6, poz. 113); osoby mające interes prawny w prawidłowym wykazaniu następstwa po spadkodawcy, do których zaliczono osoby, które z tytułu pozostawania w konkubinacie ze spadkodawcą mają interes w tym, aby móc dokonać wiążących rozliczeń z tytułu wspólnych w okresie konkubinatu przedsięwzięć majątkowych z wszystkimi rzeczywistymi spadkobiercami (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 stycznia 1983 r., III CRN 218/82, OSNC 1983, nr 8, poz. 124).

Wykluczono natomiast osobę obcą wobec kręgu spadkodawcy i spadkobierców, która dążąc do stwierdzenia nabycia spadku wywodziła swoje uprawnienie z możliwości zrealizowania wówczas - wobec właściwego jej zdaniem spadkobiercy - prawa pierwokupu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2000 r., IV CKN 470/00, niepubl.), czy też siostrę spadkodawcy, która dążąc do stwierdzenia nabycia spadku po bracie na podstawie ustawy zmierzała do stwierdzenia nabycia spadku przez jego dzieci, a która nie rościła sobie praw do spadku, albowiem swoje ewentualne dziedziczenie wiązała z koniecznością odrzucenia spadku przez osoby o silniejszym powołaniu, do czego nie doszło, ani nie powoływała się na domniemanie z art. 1025 § 2 k.c., np. celem wykazania, że spadkobiercą jest nie ona, lecz kto inny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 września 1969 r., I CR 422/69, OSNC 1970, nr 6, poz. 113).

W postanowieniu z 15 grudnia 2017 r., III CSK 308/17, Sąd Najwyższy wskazał, że pojęcie „zainteresowany” w szczególnych wypadkach należy rozumieć szerzej jako sytuację, w której wnioskodawca, na skutek odmiennego stwierdzenia praw do spadku na rzecz osoby trzeciej, znajdzie się w korzystniejszym położeniu co do przysługujących mu praw lub obowiązków. Zaznaczył jednocześnie, że konieczne jest każdorazowe ustalenie istnienia tego obowiązku i jego zakresu w

indywidualnych okolicznościach faktycznych i prawnych sprawy i nie może on być wywodzony jedynie z istnienia więzi rodzinnej.

Pojęcie „zainteresowanego” użyte w art. 679 § 2 k.p.c., jak również „interesu”, którym posługuje się art. 1025 § 1 k.c. było zatem przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego. Skarżący nie powołują się na istnienie obecnie po ich stronie jakichkolwiek praw lub obowiązków, nie roszczą sobie praw do spadku, nie są osobami, które zostałyby powołane do spadku po danym spadkobiercy, gdyby kto inny nie był spadkobiercą, nie wskazują na potrzebę wykazania przed wierzycielami spadku, że to nie one są spadkobiercami, nie są współwłaścicielami przedmiotów wchodzących w skład spadku, nabywcami udziału w spadku, nie ciąży na nich obowiązek dokonania rozliczeń z rzeczywistymi spadkobiercami, nie są obecnie następcami spadkobiercy, a jego zstępnymi. Powoływane przez skarżących okoliczności wskazują jedynie potencjalny wpływ na ich potencjalne prawa, które powstaną w przyszłości, a wywodzone jedynie z istnienia więzi rodzinnej, nie zaś prawa przysługujące im aktualnie w świetle obowiązującego prawa.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[ał]

(K.L.)

